

ПІВНІЧНА МАКЕДОНІЯ У ХХІ СТ.: ВИКЛИКИ І ПРОБЛЕМИ

Власюк Ігор Миколайович

к. і. н., доцент
Житомирський державний університет
імені Івана Франка,
м. Житомир, Україна

Анотація: проаналізовано проблеми і виклики ХХІ ст. у державному та суспільно-політичному розвитку Республіки Північна Македонія, євроінтеграційні процеси, позицію щодо війни України проти повномасштабної російської агресії.

Ключові слова: Македонія; Північна Македонія; македонці; албанці; конфлікт; Європейський Союз; НАТО.

Проблеми та перспективи розвитку республік колишньої Югославії на сучасному етапі викликають значний інтерес дослідників як в Україні, так і за кордоном. Кожна з цих країн, у т. ч. Північна Македонія, має свої особливості історичного, культурного, релігійного розвитку, що має вплив на процеси державотворення, відносин із сусідніми державами Балканського півострова.

Перехід до ринкової економіки, міжетнічні конфлікти, європейська інтеграція, вступ до НАТО – це основні віхи сучасного розвитку цих країн.

В українській науці проблеми сучасного розвитку Північної Македонії (Македонії) знайшли своє відображення у працях: О. Усатенко (сучасний суспільно-політичний розвиток країни) [12], Н. Стрельчук (про конфлікт у Македонії 2001 р. та шляхи його розв'язання) [11], О. Чумаченко (політику ЄС щодо Македонії) [13], О. Скрипник (євроінтеграція Північної Македонії: здобутки, проблеми та перспективи) [10]; Р. Марчук, Є. Плуґіної (порівняльний аналіз парламентаризму Македонії та України) [6], Г. Січної (позиція Греції у питанні визнання македонської держави) [9] та ін.

Історія Македонії свідчить, що країна пройшла тривалий процес

формування власної нації, активна фаза якого відбувалася наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст. Процеси державотворення були загальмовані на століття османською експансією. Це негативно позначилося на етнічному складі населення. Відбувалися міграції, виникали конфлікти з албанцями. Македонія також зазнала великого впливу з боку Болгарії (Першого та Другого Болгарських царств, пізніше у ХІХ та першій половині ХХ ст.), а також Сербії, Візантії, Албанії. Македонське місто Охрид стало місцем перебування учнів Кирила та Мефодія і духовним центром балканських слов'ян.

ХХ століття стало для Македонії часом перебування у складі Королівства Югославії та СФРЮ. Можливості розвитку власної державності виникли лише на початку 1990-х рр. [11, с. 10-13].

Серйозним випробуванням на початку ХХІ ст. став албано-македонський конфлікт 2001 р., який вдалося швидко подолати завдяки позиції НАТО та ЄС.

Євроінтеграція Македонії тісно пов'язана з угодою в квітні 2001 р., що набула чинності через три роки, у 2004 р. [12]. Потім вона отримала статус країни-кандидата на вступ до ЄС (2005), пізніше, у 2009 р. – безвізовий режим з ЄС [10, с. 28]. Однак на цьому шляху виникли певні складнощі, пов'язані з позицією Греції щодо назви Македонії [9, с. 125]. Це в кінцевому рахунку стало причиною проведення референдуму 30 вересня 2018 р. Країна, незважаючи на визнання недійсним референдуму, протестну позицію македонських націоналістів, президента, змінила через парламент свою назву у лютому 2019 р. [5].

У березні 2020 р. Північна Македонія стала членом НАТО. Однак, процес входження до складу альянсу був довгим і важким [4]. На думку президента Північної Македонії Стево Пендаровського, з боку Російської Федерації (РФ) в країну надходять гібридні загрози ще з 2018 року, коли вона вирішила змінити свою назву і вступити до НАТО [1].

Виникли й нові проблеми щодо блокування вступу Північної Македонії до ЄС. Болгарія після Греції висловила свої претензії до Північної Македонії. Йшлося про те, що вона не хоче визнавати існування окремої македонської

мови та національності, вважаючи, що вони мають болгарські корені [3]. Як бачимо, історичне минуле дало знати про себе у ХХІ ст., створило проблему, яка, здавалося, не могла вже виникнути.

Війна в Україні проти повномасштабного вторгнення РФ прискорює процеси євроінтеграції на Балканах. В контексті російської агресії проти України Європейський парламент просив Раду ЄС у 2022 р. розпочати переговори з Албанією та Північною Македонією про вступ до ЄС [7]. Північна Македонія підтримує Україну в її боротьбі проти російської агресії та надає їй військову допомогу [8].

Суспільно-політичне життя Північної Македонії у ХХІ ст. не було стабільним, як показують політичні кризи останнього десятиліття. Позачергові парламентські вибори відбулися у липні 2020 р. Як зазначають аналітики, основна боротьба відбувається між двома політичними партіями македонських націоналістів та соціал-демократів. Перші орієнтуються на побудову македонської національної держави, другі – на вільне суспільство з політичним плюралізмом і є прибічниками євроінтеграційних процесів [2].

Отже, Північна Македонія у ХХІ ст. зіткнулася з проблемами та викликами, частина яких має своїм підґрунтям історичне минуле цієї країни. Євроінтеграційний вибір і вступ до НАТО забезпечує цій державі рух у визначеному напрямі, з впевненістю у захисті країни від викликів сьогодення.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Будрін А. "Гібридні загрози": лідер Північної Македонії заговорив про російську небезпеку в регіоні. *УНІАН*. 29.06.2022. URL: <https://www.unian.ua/world/gibridni-zagrozi-lider-pivnichnoji-makedoniji-zagovoriv-pro-rosiysku-nebezpeku-v-regioni-novini-svitu-11884062.html> (дата звернення: 09.06.2023)
2. Грозові хмари над Скоп'є: що принесуть Північній Македонії позачергові парламентські вибори. *ADASTRA*. 22.07.2020. URL: <https://adastra.org.ua/blog/grozovi-hmari-nad-skopye-sho-prinesut-pivnichnij->

makedoniyi-pozachergovi-parlamentski-vibori (дата звернення: 09.06.2023).

3. Луценко Є. Переговори про вступ Північної Македонії до ЄС блокуються. Болгарія не хоче визнавати македонську мову та національність. *Hromadske*. 07.11.2020. URL: <https://hromadske.ua/posts/peregovori-pro-vstup-pivnichnoyi-makedoniyi-do-yes-blokuyutsya-bolgariya-ne-hoche-viznavati-makedonsku-movu-ta-nacionalnist#tag=pivnichna-makedoniya> (дата звернення: 05.06.2023)

4. Луценко Є. Північна Македонія стала 30 країною членом НАТО. *Hromadske*. 30.03.2020. URL: <https://hromadske.ua/posts/pivnichna-makedoniya-stala-30-krayinoyu-chlenom-nato#tag=pivnichna-makedoniya> (дата звернення: 08.06.2023)

5. Македонія змінила назву заради членства в НАТО – офіційно. *Радіо Свобода*. 12.02.2019. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-macedonia-zminyala-nazvu/29766410.html> (дата звернення: 01.06.2023).

6. Марчук Р. П., Пługіна Є. П. Порівняльний аналіз парламентаризму в Республіці Македонія та Україні. *Вісник НАДУ при Президентіві України (серія «Політичні науки»)*. №1(80). 2016. С. 24-28.

7. Орлова В. Європарламент ініціює початок переговорів про вступ Албанії та Північної Македонії до ЄС. *УНІАН*. 19.05.2022. URL: <https://www.unian.ua/world/evroparlament-iniciyuue-pochatok-peregovoriv-pro-vstup-albaniji-ta-pivnichnoji-makedoniji-do-yes-novini-svitu-11833326.html> (дата звернення: 01.06.2023).

8. Північна Македонія передала Україні танки і літаки, підтвердили в офісі Зеленського. *BBC News Україна*. 06.08.2022. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-62450142> (дата звернення: 05.06.2023)

9. Січна Г. В. Визнання республіки Македонія і позиція Греції в 1990-х роках. *Культура народів Причорномор'я*. 2012. № 248. С. 121-125.

10. Скрипник О. Євроінтеграція Рпсубліки Північна Македонія: здобутки, проблеми та перспективи. *Європейські історичні студії*. 2022. № 21. С. 28-40.

11. Стрельчук Н. В. Конфлікт 2001 р. у Македонії та роль НАТО і ЄС у його вирішенні. *Історична панорама*. Зб. наук. праць. Ч. III. Чернівці: Рута, 2007. С. 89-103.
12. Усатенко О. О. Виникнення та суспільно-політичний розвиток Республіки Македонія (1991-2006 рр.): автореф. дис. канд. іст. наук. Київ, 2009. 22 с.
13. Чумаченко О. А. Політика Європейського союзу щодо Республіки Македонія в 1990-х рр. – на початку 2000-х рр. *Історичні студії суспільного прогресу*. 2016. Вип. 4. С. 47-55.